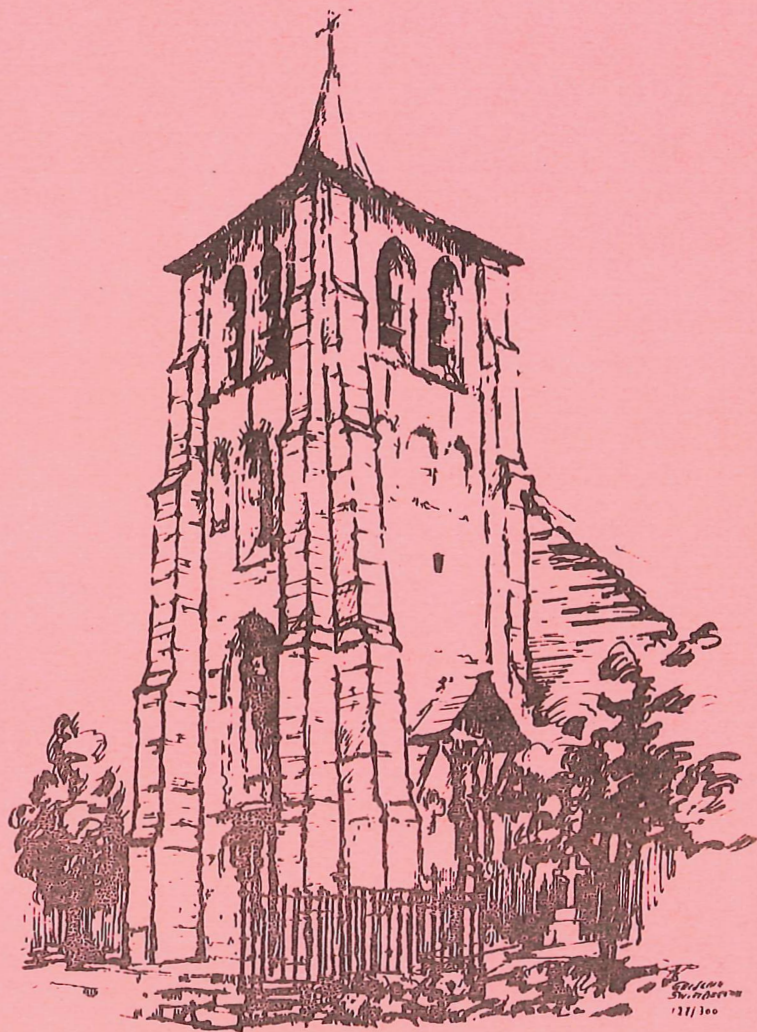

ZILLEGHEM

DECEMBER 1990 - 11de JAARGANG 'NR 4
DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

<i>Pollet J.</i>	<i>Hulp- en Voedingscomiteit te Zedelgem (1914 - 1918)</i>	<i>128</i>
<i>Deceuninck V.</i>	<i>De Sint-Sebastiaansgilde op gewone'dagen. Schieten op doelen.</i>	<i>150</i>

DECEMBER 1990 - 11de JAARGANG NR 4

REDAKTIE EN BEHEER

Jules Pollet

Patrick Arnou

Géry Cappon

Victor Deceuninck

Filip Demeyer

Michel Demeyer

Bertrand Denys

Engelstraat 2 Aartrijke

B.J. Lievensstraat 8 Zedelgem

Patrijzenhoek 9 Zedelgem

Groenestraat 29 Zedelgem

Aartrijksestraat 18 Aartrijke

Aartrijksestraat 18 Aartrijke

Klapprozenlaan 13 Loppem

Lidmaatschap: 250 F

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27

Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"

Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.

Verantw. Uitgever: Jules Pollet, Engelstraat 2 Aartrijke

L.S.,

Met dit nummer sluiten wij onze 11de jaargang af.

We veronderstellen dat u de zeer uiteenlopende onderwerpen die aan bod kwamen naar waarde wist te schatten. Elke lezer kon er wel zijn gading in vinden.

In de 12de jaargang gaan we verder op de ingeslagen weg. U mag naast beschrijving van vroegere gebeurtenissen zeker nog een en ander over Zedelgem tijdens de eerste wereldoorlog verwachten, want dat onderwerp is verre van volledig uitgediept. Om nog maar enkele facetten op te noemen: Hoe verliep de bevoorrading van de bevolking? Hoe werd Zedelgem bezet? Welke rol speelde Zedelgem voor de Duitse bezetter als "veilige" post in de nabijheid van het IJzerfront? en nog veel meer.

We twijfelen er niet aan dat u zich opnieuw zult abonneren op de 12 de jaargang van "ZILLEGHEM". Daarom vragen wij u zo vlug mogelijk bijgaand stortings- of overschrijvingsformulier in te vullen en te bezorgen aan de financiële instelling van uw keuze, - die verder het nodige zal doen. We danken u voor de belangstelling.

De Redactie.

HET HULP- EN VOEDINGSCOMITEIT
TE ZEDELGEM (1914-1918)

J. POLLET

In oorlogs- en bezettingstijd zijn er onvermijdelijk problemen met bevoorrading en voedselvoorziening. Zo was het ook tijdens de Duitse bezetting in wereldoorlog 1914-'18. Dan werden de problemen van voedselvoorziening aangepakt door het nationaal hulp- en voedingscomiteit en door de zo goed als overal opgerichte plaatselijke hulp- en voedingscomiteiten.

In zijn "Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem" schrijft pastoor F. Ronse hierover op p. 274: *"Ook wordt het leven langs om meer duur, en is het goed dat het provinciaal kantencomiteit ontstaat even als het nationaal hulp- en voedingscomiteit, des te meer geen meel en slechts allerhande bucht door de Duitschers geleverd wordt aan de bakkers en al het goede graan voor het leger behouden wordt."* Geen woord over het plaatselijk hulp- en voedingscomiteit. In zijn "Liber Memorialis" echter schrijft hij op 5 april 1915: *"voedings- en kantencomiteiten worden gesticht"*. Op 14 juni 1918: *"Terwijl de eenen van armoë vergaan zouden zonder de hulpelden der comiteiten, zwemmen de anderen in 't*

geld." In naam van het plaatselijk hulp- en voedingscomiteit heeft pastoor F. Ronse eveneens een hulde- en dankgedicht gezonden aan een Spaans-Amerikaans Comiteit. Hierover verder in deze bijdrage.

Tijdens de Duitse bezetting was de nood natuurlijk groter in de steden dan in de landelijke gebieden, waar velen over een lapje grond beschikten om er wat graan en aardappelen op te verbouwen. Wat de voedselnood echter nog groter maakte waren de opeisingen door de Duitse bezetter. Op 1 augustus 1915 schrijft pastoor F. Ronse in zijn "Liber Memorialis": *"Heel den oogst aangeslegen, alom verdriet en woede, maar... de Duitsch zal alles niet hebben... Markt wordt door de vijand ingericht, maar 't smokkelen (zwarte markt) trekt veel beter."* Op 3 januari 1916 noteert hij: *"De Duitschen doen huiszoek achter het verholen graan en boeten volgen, maar blauwersstiel zal het vergoên."* Had men de opeisingsbevelen naar de letter genomen, dan was er zo goed als niets overgebleven. Spijtig dat er altijd zijn die profiteren van de nood van anderen. Een andere zaak die de nood groter maakte was de groeiende werkloosheid. In die jaren gingen velen naar Frankrijk om er seizoenarbeid te verrichten o.a. in de bietenoogst. In september 1914, wanneer de Duitse bezetting nog niet was begonnen, trokken nog velen naar Frankrijk. Op 16 september 1914 noteert pastoor F. Ronse: *"Veel onze werklieden trekken, zonder verder te vermoeden, naar Frankrijk voor den oogst."* Tijdens de volgende bezettingsjaren ging dit niet meer. Ter plaatse werk vinden ging ook niet. Zo werd de nood steeds nijpender.

Om de ergste nood te verhelpen, werden hulp- en voedingscomi-

teiten opgericht. In Loppem gebeurde dit reeds in november 1914.¹ In Aartrijke begin januari 1915.² In Veldegem - toen nog een wijk van Zedelgem - in maart 1915 en in Zedelgem begin april 1915. Hierover verder in deze bijdrage.

Deze comiteiten, samengesteld uit onafhankelijke personen, hebben de moeilijke, zware en vooral ondankbare taak op zich genomen om de noodlijdende bevolking naar best vermogen en zonder vooringenomenheid te helpen aan de levensnoodzakelijke voedings- en kledingsmiddelen.

Door het nationaal hulp- en voedingscomiteit, langs de provinciale en gewestelijke comiteiten, werden aan de plaatselijke comiteiten hulpelden en levensmiddelen verschaft, door de "Commission for Relief in Belgium" vooral uit Amerika aangevoerd. In totaal werden 5.174.431 ton levensmiddelen uit Amerika naar bezet België aangevoerd.

Over het plaatselijk hulp- en voedingscomiteit van Zedelgem is een grote bundel papieren en dokumenten in mijn bezit gekomen.³ Hierin zijn te vinden: omzendbrieven van nationaal, provinciale en gewestelijke comiteiten gericht aan het plaatselijk comiteit van Zedelgem; verder veel minuten, die ons inlichten over de werking en de financies van het Zedelgemse comiteit. Allemaal losse gegevens, maar die ons toch een beeld geven van de noodtoestand te Zedelgem tijdens de bezettingsjaren 1914-'18. Voor zover die papieren en dokumenten ons inlichten over het Zedelgems comiteit, willen we in volgende bladzijden handelen. Eerst echter geven we wat algemene gegevens over de "Commission for Relief in Belgium" en over het nationaal hulp- en voedingscomiteit.

"COMMISSION FOR RELIEF IN BELGIUM" (C.R.B.)

Van zodra ons land onder Duitse bezetting leefde, was het duidelijk dat de bevoorrading in levensmiddelen een zwaar probleem zou worden. Ons land was immers voor een groot deel van zijn levensmiddelen afhankelijk van de invoer. Van de tarwe, nodig voor de voeding, werd 2/3 ingevoerd. Door de blokkade der geallieerden was de invoer helemaal onmogelijk geworden. Veel van de inlandse levensmiddelen werden door de Duitse bezetter opgeëist. Reeds bij het begin van de bezetting ervoer men in de steden een tekort aan levensmiddelen. Dit werd ook zo in de landelijke gemeenten, vooral bij de arbeidersklasse. Om aan deze nood wat te verhelpen, ontstonden reeds tijdens de eerste maand van de bezetting, in enkele steden hulp- en voedingscomiteiten.

Te Brussel gebeurde dit op 21 augustus 1914 door de industrieel Ernest Solvay. Andere leden van dit Brusselse comiteit waren: Emile Francqui, Henri Jaspar, Leon Delacroix. Vooral onder impuls van E. Francqui werd het Brusselse comiteit, op 23 oktober 1914, omgevormd tot nationaal hulp- en voedingscomiteit. Dan trad E. Francqui in verbinding met enkele Amerikaanse personaliteiten, die onder de leiding van Herbert Hoover - van 1929 tot 1933 president der Verenigde Staten - op 22 oktober 1914 te Londen de "Commission for Relief in Belgium" hadden opgericht. Hun bedoeling was hulp en voeding aan te voeren naar bezet België. Die commissie zorgde ervoor dat de geallieerde blokkade voor haar schepen werd opgeheven, zodat voeding kon worden aangevoerd naar ons land. Om opheffing van die blokkade te bekomen, moest de tegenstand van de Britse regering worden overwonnen. Zij stemde erin toe op voorwaarde

dat deze voeding uitsluitend naar de bevolking zou gaan en niets naar de Duitsers. Ook de Duitsers beloofden niets van wat door de C.R.B. werd aangevoerd in beslag te zullen nemen. Toezicht op het naleven van deze belofte werd gehouden door de Spaanse en Amerikaanse agenten overal in het bezette land. Zo kreeg deze commissie de naam van "Comité Hispano-Américain". Nadat Amerika in 1917 aan de oorlog tegen Duitsland deelnam, kwam de Nederlandse gezant in de plaats van de Amerikaanse. Van dan af sprak men van "Comité Hispano-Néerlandais pour la protection du ravitaillement".

Organisatie en bedeling van de aangevoerde hulpgoederen was in handen van het nationaal hulp- en voedingscomiteit te Brussel met zetel in de "Société Générale". Langs provinciale en gewestelijke comiteiten werden de hulpgoederen bedield aan de plaatselijk comiteiten. Deze hulpgoederen moesten door deze laatste worden aangevraagd en na bedeling ervan ter plaatse, moest aan het nationaal comiteit verslag en verantwoording worden gegeven. Zo vormde het nationaal comiteit met zijn netwerk van provinciale, gewestelijke en plaatselijke comiteiten de officieuze regering van bezet België. Zoals de Duitse gouverneur-generaal von Bissing het zei: "een staat in een staat". De leden van het nationaal comiteit voelden zich de werkelijke vertegenwoordigers van het land. Na de oorlog speelden zij, meer dan de regering die in ballingschap was geweest in Le Havre, de eerste rol bij het vormen van de nieuwe regering op 21 november 1918, "de regering van Loppem". Een van haar leden, Leon Delacroix, werd eerste minister.

De C.R.B. en het nationaal comiteit ondervonden tal van moeilijkheden. Duitse onderzeeërs kelderden transportschepen; Britten boden verder tegenstand en eisten dat niets van de inlandse voedselproductie naar de Duitsers mocht gaan; de Duitse bezetter trachtte de werking van de comiteiten te beknotten of gedeeltelijk zelf in handen te krijgen; de vakbonden wilden liever zelf de steun aan de werklozen in handen krijgen dan die over te laten aan het nationaal comiteit...

Talrijke schepen van C.R.B. voerden de hulpgoederen aan naar de haven van Rotterdam. In totaal werden 2.313 scheepsloadingen aangevoerd. Van de vloot van C.R.B. werd tijdens de oorlog 17 schepen getorpedeerd: 14 liepen op een mijn. Vanuit Rotterdam werden de goederen langs de binnenlandse waterwegen naar de magazijnen van het nationaal comiteit gebracht en vandaar verdeeld over de plaatselijke comiteiten. Door het nationaal comiteit, dat werkte als een voorzienige regering werden allerhande diensten opgericht: voedselhulp, hulp aan gezinnen door de oorlog van hun steun beroofd; hulp aan vluchtelingen, aan werklozen, aan kantwerksters, aan zieken, aan kinderen, aan allerhande noden.⁴

Provinciaal Comiteit

Te Brugge werd een provinciaal comiteit opgericht. Voorzitter was J. Verhaeghe, secretaris Ch. Dezuttere en baron Ruzette was afgevaardigde bij het nationaal comiteit. Op 6 januari 1915 zond het provinciaal comiteit van West-Vlaanderen een rondschrjven naar alle gemeenten. Er werd gevraagd of er, als gevolg van de oorlog, hulp nodig was en welke hulp. De gevraagde hulpgoe-

deren, die zouden worden toegekend, moesten bedeed worden door een plaatselijk comiteit of, zo er geen was, door het bureel van weldadigheid: het armbestuur (nu: O.C.M.W.). In die tijd bestond het Zedelgemse armbestuur uit volgende leden:

Voorzitter: August Vande Wijngaerde, meester-kleermaker.

Secretaris: Camiel Hatse.

Leden: August Vandierendonck, landbouwer, op 1 december 1916 opgevolgd door Edward Walcarius, landbouwer.

Romanus Vandaele, landbouwer.

August Verkeyn, aannemer-metser.

Frederik Ryheul, landbouwer.⁵

Een nieuw rondschriften, op 11 januari 1915, deelt aan de gemeenten mee dat het bezet gedeelte van West-Vlaanderen ingedeeld wordt in twee gebieden: het noorden met Brugge en het zuiden met Kortrijk als centrum. Daar konden de gemeenten terecht voor hun aanvragen om onderstand en bevoorrading. Vanaf juni 1915 komen levensmiddelen vanuit het centrum Gent (Oost-Vlaanderen) langs het gewestelijk comiteit van Tielt, afdeling Torhout, waartoe Zedelgem toen behoorde.

In zijn omzendbrief van 12 februari 1915 laat het provinciaal comiteit aan de gemeenten weten dat ieder maand een verslag moet worden opgestuurd, samen met een bedankingsbrief aan het "Spaansch-Amerikaansch Comiteit" en aan het "Nationaal Comiteit". Het nalaten of niet tijdig insturen van het maandelijks verslag betekent "verzaking aan den onderstand van ons comiteit". Op 15 februari 1915 zond de gemeente Zedelgem een

verslag over de maand januari 1915 alsook volgende bedankingsbrief:

Monsieur le Président,

En suite d'une décision prise par notre comité nous avons reçu l'agréable mission et l'honneur de vous remercier chaleureusement pour les secours accordés à nos fugitifs. A ces remerciements bien mérités nous nous permettons d'ajouter l'expression de notre gratitude pour le désintéressement avec lequel vous avez bien voulu mettre à notre disposition des effets d'habillements et contribuer ainsi aux besoins de nos malheureux compatriotes. Le rapport mensuel joint à la lettre de remerciements, envoyé au comité central, établit la répartition des secours.

Veillez agréer, Monsieur le Président, l'hommage de nos sentiments les plus respectueux.

(w.get.) H. De Muyt, burgemeester
H. Vyncke, sekretaris.

Een plaatselijk comiteit bestond toen nog niet te Zedelgem.

Werklozen

Op 12 maart 1915 zond het provinciaal comiteit een omzendbrief aan de gemeenten in verband met de werklozen. Er wordt gevraagd een werklozencomiteit op te richten, een lijst met de namen der werklozen op te sturen alsook een beraadslaging van het

schepencollege om voor 1/10 bij te dragen in de ondersteuning der werklozen.

Op 30 maart 1915 antwoordt de gemeente Zedelgem: *"twee comiteiten voor hulp en bescherming der werklozen zijn alhier gesticht waarvan wij nog de bestuurslijst niet ontvangen hebben"*. Op 12 april 1915 nam het schepencollege de beslissing voor 1/10 tussen te komen in de ondersteuning der werklozen. De gemeenten werden er ook toe aangezet om aan werklozen bezigheid te verschaffen *"door het uitvoeren van werken van openbaar nut zoals wegeniswerken, aardewerken, ontginningen en gezondmakingen enz."* Voorstellen moesten aan het nationaal comiteit worden voorgelegd, dat dan de nodige middelen zou trachten te verschaffen.

Begin juli 1915 werden te Zedelgem werklozen gebruikt *"voor het delven der waterloopen"*. Eerst een ploeg van 12 man gedurende 6 dagen aan 10 fr per man; daarna 23 andere gedurende 2 à 3 dagen. De veldwachters August Ryngaert en Gustaaf Maertens hielden toezicht op de werken; zij waren ook in het bezit van de naamlijst van de tewerkgestelde werklozen, die niet alle even happig waren om zich tot dit werk te begeven. In totaal werd voor dit werk 453,20 fr betaald: 412 fr vanwege het nationaal comiteit en 41,20 fr of 1/10 vanwege de gemeente.

Nog richtlijnen

Op 8 maart 1915 kwam nogmaals een omzendbrief van het provinciaal comiteit. Er werd herinnerd aan de brief van 11

januari 1915 en nadere bepalingen werden meegedeeld nopens het afhaken van de hulpgoederen, de billijke wijze waarop de bedeling van bloem en meel moest gebeuren, de prijs van brood en meel en het toezicht dat de gemeentebesturen en comiteiten moesten uitoefenen om misbruiken tegen te gaan. Nogmaals wordt erop aangedrongen om in elke gemeente een comiteit op te richten, buiten alle partijgeest, en waarvan de samenstelling aan het nationaal comiteit moest worden meegedeeld. Wat betreft de bedeling van bloem en meel werd het volgende bepaald: aan de bakkers moet geleverd worden volgens de klanten die ze hebben; aan mensen die zelf bakken moet gegeven worden volgens hun nood; bloem mag alleen worden gebruikt vermengd met meel van het comiteit of van plaatselijk graan; brood gebakken van bloem alleen mag enkel voor de zieken en op doktersvoorschrift; de broodprijs mag 0,45 fr zijn en 12 uur nadat het brood gebakken is, moet het nog 970 gr wegen; om recht te hebben op 100 kg meel of bloem, moeten de bakkers bons voor 135 kg brood inleveren; per broodbon krijgen zij die zelf bakken 700 gr meel of bloem.

Hulp- en voedingscomiteit te Veldegem en Zedelgem.

Op 23 maart 1915 werd door het provinciaal comiteit beslist dat te Veldegem een plaatselijk hulpcomiteit wordt opgericht dat *"zal belast worden met de rechtstreeksche verdeling der hulp aan de noodlijdenden dezer wijk"*. Op 27 maart wordt dit meegedeeld aan het gemeentebestuur van Zedelgem en hun wordt gevraagd hun *"aandeel in de verpleging dezer noodlijdenden te bepalen en de besteding ervan met behulp van het onderstandscomiteit van*

Veldeghem te regelen". Op 30 maart kwam op het gemeentehuis van Zedelgem een brief toe gericht *"aan den achtbaren Heer H. Demuydt, burgemeester van Zedelghem"*. Die brief was op 29 maart geschreven en ondertekend *"namens het Hulpberek voor onderstand en voeding te Veldeghem"* door de voorzitter J. De Waele en de schrijver Jules Janssens. Door het "berek" (dagelijks bestuur) van het hulpcomiteit van Veldegem werd volgende verdeling der hulpgoederen voorgesteld:

1. Voor meel en bloem: 2/5 voor Veldegem
   3/5 voor Zedelgem.

"Deze verdeeling berust op het getal inwoners."

2. Hulp gelden voor de noodlijdenden.

Hier moet rekening worden gehouden met de graad der behoefte der beide plaatsen. Welnu: *"volgens de herhaalde gezegdens van de gemeenteraadsleden en de leden van de dischraad (armbestuur), volgens de welgekende en algemeene gevoelens der bevolking zoowel te Zedelghem als te Veldeghem wonen meer behoeftigen te Veldeghem dan te Zedelghem."*

Daarom: 1/2 van de hulp gelden voor Veldegem
              1/2 voor Zedelgem.

Het antwoord van burgemeester H. De Muyt is gedateerd 31 maart 1915. Hierin laat hij weten *"dat, bij gebrek aan comiteit in deze gemeente gevestigd, de fondsen bestemd voor de noodlijdenden van den oorlog, door de zorgen van het armbestuur worden bedeed"*. Verder schrijft hij er geen bezwaar tegen te hebben

"dat voor de wijk Veldegem... de bedeeeling gedaan zij door een plaatselijk onderstandscomiteit". Hij zal de zaak aan het armbesuur voorleggen, die dan over de verdeling kan beslissen.

Weerom, op 3 april, schrijft H. De Muyt een brief aan het Veldegemse comiteit. *"Ten einde alle moeilijkheden te voorkomen,"* schrijft hij, *"hebben wij aan het provinciaal comiteit gevraagd het deel voor Veldegem bestemd rechtstreeks te laten toekomen."* Hij legde zich dus neer bij de beslissing die het provinciaal comiteit reeds eerder had genomen.

Om niet achter te blijven op Veldegem, werd ook te Zedelgem een hulp- en voedingscomiteit opgericht. Op de zitting van dat comiteit, 2 april 1915, werd beslist:

1. *"de helft van het hulpgeld af te staan aan Veldegem".*
2. *"een voorraad rogge aan te kopen aan 30 fr bestemd voor de noodlijdenden".*
3. *"toezicht uit te oefenen over den verkoop van meel en bloem".*

Baron Ruzette aan burgemeester H. De Muyt.

In een brief, gedateerd 2 april 1915, schreef baron Ruzette aan burgemeester De Muyt dat het hem groot genoeg deed, dat door het gemeentebestuur nieuwe maatregelen waren genomen *"om eene rechtvaardige verdeling van het door het Spaansch-Amerikaansch Comiteit gezonden voorraad tot stand te brengen en om er voorgaande misbruiken voor te komen."* Hij vestigt de aandacht van de burgemeester erop dat het Spaans-Amerikaans

Comiteit *"streng begeert dat de verdeeling zijner hulpmiddelen (meel en bloem inbegrepen) door de zorgen gedaan worden van een bijzonder plaatselijk comiteit, samengesteld uit onafhankelijke personen, buiten allen geest van politieken aard gekozen"*. Het komt niet toe aan gemeentebestuur of armbestuur de hulpgoederen te verdelen. Wel aan een plaatselijk comiteit, waarvan de samenstelling door het provinciaal comiteit moet worden aanvaard. Dit moet zo omwille van de onafhankelijkheid tegenover de Duitse bezetter, vooral *"omdat de gemeenteoverheid nu onder toezicht eener vreemde overheid staat en om waarborgen te geven van politieke onpartijdigheid"*. Wat nu Veldegem betreft: *"daar er sedert lang moeilijkheden bestaan tusschen Zedelghem en Veldegem begeren wij dat er in uwe gemeente twee verscheidene en onafhankelijke comiteiten tot stand komen. Alles wat Veldegem betreft zal rechtstreeks met het comiteit van Veldegem verhandeld worden"*. Wat echter betreft *"de hulpmiddelen bestemd voor de familiën door den oorlog van hunnen steun beroofd en zekere andere hulpelden die van gemeentelijken aard zijn"* moeten door de gemeenteoverheid worden verdeeld, maar zonder onderscheid tussen die van Zedelgem en Veldegem. Tenslotte is Ruzette het roerend eens met de zienswijze van de burgemeester *"over de noodzakelijkheid der volmaakte eendracht staande te houden in deze droevige omstandigheden"*.

Uit een rapport van het Provinciaal Comiteit.

Over de toestand tijdens de maand maart 1915 zond het provinciaal comiteit van het noorden van West-Vlaanderen een rapport aan het "Comité national de secours et d'alimentation". We halen

er enkele gegevens uit.

Als gevolg van de opeisingen der graanvoorraden door de Duitsers is de voedselvoorziening in steeds groter gevaar.

In totaal werden te Brugge volgende voedingsmiddelen aangevoerd:

- 772.000 kg meel
- 643.534 kg bloem
- 29.574 kg rijst
- 12.802 kg maïsmeel
- 2.714 kg erwten.

Deze bleven echter in het comiteitsmagazijn liggen omdat de erwten in de Polders geteeld goedkoper waren dan de door het nationaal comiteit aangevoerde.

- 11.202 kg groene bonen
- 740 kg conserven (soep)
- 24.665 kg hominy
- 420 kg Quaker oats
- 3.089 kg gepelde gerst
- 1.728 kg tomaten
- 1.049 kg verscheidene.

Wat het aantal behoeftigen betreft:

In de stedelijke centra: op een bevolking van 112.314 zijn er 35.450 behoeftigen of 31 % - in februari was dit 24 %.

In de landelijke gemeenten: 15 % van de bevolking is behoeftig - in februari 13 % - Dit is vooral het geval voor gemeenten met

een talrijke arbeidersbevolking. De meest beproefde waren: Kortemark, Koekelare, Aartrijke, Handzame, Jabbeke, Damme "*qui ne sont pas moins éprouvées que les villes*".

Uit de bijgevoegde statistieken halen we het volgende:

	<i>Aartrijke</i>	<i>Loppem</i>	<i>Zedelgem</i>
<i>Bevolking voor de oorlog:</i>	4.900	2.165	5.563
<i>Thans:</i>	4.390	1.990	5.600
<i>Aantal behoeftigen:</i>	1.335	200	460
 <i>Geboden hulp vanwege</i>			
- <i>privé:</i>	100 fr	-	-
- <i>officiële instellingen:</i>	1.110 fr	604 fr	1.500 fr
- <i>provinciaal comiteit:</i>	1.590 fr	690 fr	1.800 fr

De "*noodlidende minschen van Zedelghem*".

In deze bundel zitten ook enkele losse papiertjes met korte notities over de hulp door August Vande Wijngaerde, voorzitter van het armbestuur, verstrekt aan de behoeftigen "*noodlidende minschen*" van Zedelgem.

Op een eerste blaadje is de hulp genoteerd in de periode van 21 december 1914 tot 11 februari 1915. Er waren bedelingen van brood, aardappelen, vlees, vet, stoffen, winkelwaar, melk, eieren, klompen, schoenen en kolen voor een totale som van 876,85 fr. Een tweede periode gaat van 14 februari tot 25 maart 1915.

Hierin komt o.a. een uitgave voor van 8 fr om "helpen aankopen van een geit". De totale uitgaven beliepen voor deze periode de som van 957,35 fr.

Een derde periode liep van 25 maart tot 9 mei 1915. Aan verleende hulp voor behoeftigen staat genoteerd de som van 485,96 fr.

Het aantal behoeftige gezinnen in Zedelgem bedroeg dan 123 met in totaal 854 personen. Op een bevolking van 5.600 bedroeg het aantal noodlijdenden dus 15 %. In het verslag over de hulpverlening naar het provinciaal comiteit gestuurd, staat vermeld dat de "gemiddelde maandelijksche ondersteuning per gezin" 25 fr bedroeg.

Vluchtelingen te Zedelgem.

De vluchtelingen die begin september 1914 uit Eppegem, Zempst en Mechelen te Zedelgem toekwamen, verlieten achteraf weer de gemeente. Vanaf november 1914 komen er uit de gemeenten gelegen in het frontgebied. Die zullen te Zedelgem blijven en steun moeten ontvangen van het comiteit. Op 28 november 1914 verbleven te Zedelgem:

19 gezinnen uit Beerst,	56 personen
4 gezinnen uit Vladslo,	10 personen
11 gezinnen uit Woumen,	33 personen
2 gezinnen uit Merkem,	5 personen.

In totaal dus 36 gezinnen, samen 104 personen. Ze kregen als hulp 0,30 fr per dag en per hoofd, wat in januari een som was van 995,10 fr. In februari en maart 1915 was het aantal vluch-

telingen verminderd tot 89 wat voor februari een uitgave betekende van 747,60 fr. In maart 1915 werd de hulp wat verhoogd. Dit bracht voor maart een uitgave van 965,65 fr.

Vanaf april 1915 zijn er 100 vluchtelingen. Elf waren er bijgekomen uit Esen. Voor april een uitgave van 1.050 fr en voor mei 1.081,15 fr. Voor het ganse jaar 1915 bedroeg de geboden hulp de som van 12.332,60 fr. Die vluchtelingen werden door de zorgen van het hulpcomiteit onderhouden en verbleven deels in Zedelgem, deels in Veldegem *"in bijzondere woningen in het centrum der gemeente... in bijzondere woningen ter wijk Veldegem"*.

De lijsten met de namen der vluchtelingen werden op 5 augustus 1915 voorgelegd aan de "Kommandantur". Deze lijsten laten we hier volgen.

Te Zedelgem verbleven volgende vluchtelingen:

Uit Woumen:

- Leeman Camiel, werkman, 40 j.
  - x Burgraeve Elisa, huishoudster, 37 j.
    - Adriana, scholierster, 9 j
- Pinnebrouck Aloï's, landwerker, 64 j.
  - Virginie, naaister, 28 j.
  - Julma, naaister, 21 j.
  - Arthur, scholier, 11 j.
- Kerckhove Prudence, werkster, 55 j.
- Vanhøsebrouck Mathilde, werkster, 63 j.
- Huyghe Elodie, kantwerkster, 33 j.
- Folens Maria, Wed. Cremmery, werkvrouw, 33 j.
  - Alice, scholierster, 8 j.

- Maurits, scholier, 7 j.
- Herminie, scholierster, 5 j.
- Yvona, scholierster, 4 j.
- Marcel, 3 j.
- Vanhauwe Leo, werkman, 32 j.
- x Deraedt Pharaïlde, werkster, 33 j.
- Rachel, scholierster, 14 j.
- Alida, scholierster, 10 j.
- Joanna, scholierster, 4 j.
- Joris, 1 j.
- Maria Helena, °Zedelgem op 19-10-1916.
- Deraedt Hyppoliet, werkman, 73 j.
- x Rybrouck Eugenie, werkvrouw, 70 j.
- Alida, kantwerkster, 27 j.
- Vandekerckhove Julie, scholierster, 8 j.
- Decap Eugenie, kleermaakster, 34 j.

Uit Merkem:

- Vanhauwe Leonard, werkman, 72 j.
- x Sophie ....., werkvrouw, 64 j.
- Lyneel Leonard, werkman, 35 j.
- x Deraedt Marie, kantwerkster, 24 j.
- Joanna, 1 j.

Uit Beerst:

- Vandaele Henri, werkman, 70 j.
- x Vandenberghes Emma, werkvrouw, 54 j.
- Achiël, aardewerker, 17 j.
- Pamphiel, werkman, 15 j.
- Helena, kantwerkster, 14 j.
- Vanhecke Jules, veldwerkman, 70 j.

Uit Esen:

- Bulcke Aloïs, werkman, 64 j. x Verfaillie Julie, kantwerster, 74 j.

- Bulcke Julien, brouwersgast, 38 j.
- x Dewachtere Renilde, kantwerkster, 37 j.
  - Aloï's, landwerker, 17 j.
  - Marie, kantwerkster, 10 j.
  - Antoinette, scholierster, 8 j.
  - Jeannette, scholierster, 6 j.
  - Edmond, scholier, 5 j.
  - Emma, 2 j.

Uit Vladslo:

- Debeuckelaere Theofiel, werkman, 27 j.
- Debeuckelaere Emma, kantwerkster, 22 j.
- Bryon Henri, boomsnoeier, 45 j.
- x Louage Julie, huishoudster, 43 j.
  - Emma, kantwerkster, 20 j. en haar zoontje Remi
  - °Zedelgem 15-10-1916
  - Martha, scholierster, 8 j.
- Joye Louis, werkman, 82 j.
  - x Decru Melanie, 84 j. (werden beiden in mei 1915 door de zorgen van het armbestuur geplaatst bij de Arme Zusters te Brugge.)

Vluchtelingen te Veldegem verblijvend, allen afkomstig uit Beerst:

- Roose Karel, werkman, 50 j.
- x Senesael Octavie, kantwerkster, 44 j.
  - Gabrielle, scholierster, 13 j.
  - Oscar, 3 j.
  - Marie, geboren in 1916.
- Dejaeghere Henri, werkman, 49 j.
- x Senesael Elisa, kantwerkster, 40 j.
  - Marie, kantwerkster, 13 j.
  - Clemence, scholierster, 7 j.
- Deklerck Ferdinand, werkman, 71 j.
- x Legeyn Romanie, kantwerkster, 56 j.
  - Zulma, kantwerkster, 24 j.

39	Gillbert	meester, werkmans	24	Becro	t
40	id	Pardance, id	45	id	t
41	id	Beypild, handw.	33	id	t
42	id	Braon, schoenmasser	10	id	t
43	id	id	7	id	t
44	Herwald	meester	36	id	t
45	id	Cypiel	14	id	t
46	Desot	Pepin, schoenmasser	61	id	t
47	Decem	August, werkmans	23	id	t
48	Borra	id, veldarbeider	56	id	t
49	Vandewalle	Karel, werkmans	31	id	t
50	Decem	Edo, handw.	28	id	t
51	id	Beypild, werkmans	20	id	t
Opgeemaakt te Fedelgsem,				5 oogst 1915	
De Burgemeester,					
H. De Maingt					
52	Decem	Cypiel, werkmans	32	Becro	t
53	id	Melana, werkmans	58	id	t
54	id	Quedance, handw.	22	id	t
55	id	Beypild, id	18	id	t

Lijst van de vluchtelingen die in Veldegem verbleven.
Laatste bladzijde.

- Riviere Karel, landwerker, 45 j.
- x Vallaeys Lucie, kantwerkster, 56 j.
- Theofiel, schooier, 12 j.

- Debruyne Henri, werkman, 47 j.
- x Vandevelde Marie, kantwerkster, 41 j.
- Celine, kantwerkster, 21 j.
- Zenobie, kantwerkster, 16 j.
- Madeleine, kantwerkster, 14 j.
- Esperance, scholierster, 10 j.
- Debruyne Ferdinand, werkman, 78 j.
- Debruyne Elisa, werkvrouw, 38 j.
- Devriendt Henri, werkman, 35 j.
- x Devrome Marie, kantwerkster, 29 j.
- Martha, scholierster, 5 j.
- Cyriel, scholier, 4 j.
- Brigitte, 3 j.
- Wed. Gillebaert Melanie, werkvrouw, 74 j.
- Gillebaert Prudence, kantwerkster, 45 j.
- Reynilde, kantwerkster, 33 j.
- Irma, scholierster, 10 j.
- Zoë, scholierster, 7 j.
- Wed. Dewaele, 36 j.
- zoon Cyriel, 14 j.
- Desot Pepin, schoenmaker, 61 j.
- Deceur August, werkman, 25 j.
- Deceur Sidonie, kantwerkster, 23 j.
- Deceur Cyriel, werkman, 20 j.
- Vandewalle Karel, werkman, 31 j.
- x Deceur Flavie, kantwerkster, 29 j.

Volgende vluchtelingen hebben in 1916 Veldegem verlaten:

- Senesael Theodore, 56 j.
  - x Vandendriessche Julie, 54 j.
    - Rachel, 14 j.
    - Madeleine, 11 j.
- Vanhille Oscar, werkmán, 25 j.
  - x Senesael Zoë, kantwerkster, 22 j.
    - Lodewijk, 1 j.
- Wenteyn Leo, veldarbeider, 38 j.
  - x Senesael Celesta, kantwerkster, 26 j.
    - Marcel, 2 j.
- Borra August, landwerker, 56 j.

(Wordt vervolgd)

BRONNEN:

- 1 VERVENNE A. en DHONT A., *Geschiedenis van Loppem*, Loppem, 1974, p. 149.
- 2 JONCKHEERE D., *Aartrijke 1914-'18*, Torhout, 1964, p. 24
- 3 Deze grote bundel papieren en documenten over het hulp- en voedingscomitéit van Zedelgem werden mij geschonken door de heer Carlos DEPIERE, Brugge, waarvoor gemeente en hartelijke dank!
- 4 SCHEPENS L., *België in de eerste wereldoorlog: hulpverlening in het bezette gebied*, in A.G.N. t. 14, Haarlem 1979, p. 25-27.
PIRENNE H., *La "Commission for Relief in Belgium" et le "Comité national de secours et d'alimentation"*, in *Histoire de Belgique*, t. IV, p. 341-360.
- 5 De namen van de leden van het Zedelgemse armbestuur tijdens de eerste wereldoorlog (1914-1918) werden mij meegedeeld door de heer Roger LIEVENS, waarvoor beste dank.

DE SINT-SEBASTIAANSGILDE OP GEWONE DAGEN

SCHIETEN OP DOELEN

V. Deceuninck C.F.X.

Wanneer we spreken over schuttershof stellen we ons nu meestal een sprang op een hoge staak of mast - de "gaaipers" of "wip" - voor met een overdekt gedeelte om de schutters tegen de neervallende pijlen te beschermen. In de nabijheid staat de onafscheidelijke "kantine" waar de schutters soelaas vinden tijdens of na de inspanning die de beoefening van hun sport van hen vergt.

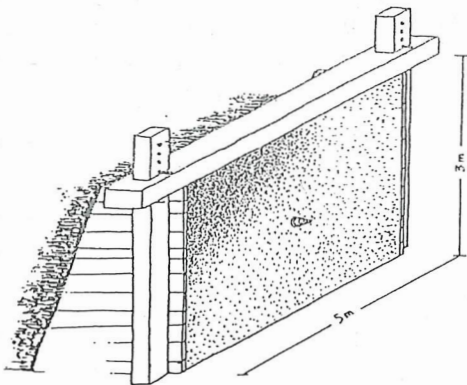
Maar het boogschieten op een "gaaipers" is seizoengebonden, is een van de typische zomersporten, zodat de kantine er in de winter maar eenzaam bijstaat. Dat hebben de uitbaters ervan maar triest gevonden. Hun vindingrijkheid en die van de schutters ligt echter aan de grondslag van de vele "liggende persen" die ze opstelden in een overdekte en besloten ruimte, zodat ze ook in de natte, winderige en koude wintermaanden hun sport kunnen beoefenen. Het doel bestaat er uit een sprang met bijhorende gaaien die horizontaal gelegd wordt en waarop dan in horizontale richting geschoten wordt.

Wanneer we echter de overgebleven documenten van de schuttersgilden uitpluizen, komen we tot het besluit dat die vorm van

schieten geen "eureka" van de huidige kantinehouders of gildebesturen is, maar dat het vroeger de meest beoefende vorm van boogschieten was. Inderdaad, het "uppaerts" schieten of "schieten van de vogel" was een uitzondering: het gebeurde maar éénmaal per jaar, nl. wanneer er sire- of koningschieting was. De rest van het jaar schoot men op "doelen", wat met het schieten op de liggende pers slechts dat gemeen heeft, dat men ook schoot in horizontale richting.

Het doel

Het doel bestond uit een bouwwerkje, meestal uit hout, met twee gesloten zijkanten, omsloten door een balkenstel. In de aldus ontstane ruimte werd lang stro opgestapeld en bij middel van de bovenste balk samengeperst. Het stro werd aan de voorkant zorgvuldig effen afgesneden zodat men een effen vlak bekam waarin de afgeschoten pijlen konden blijven steken. In het midden plaatste men "de doelstaecke" of kortweg "de staecke" genoemd. Men schoot er met pijlen die uitliepen op een punt en iets korter waren dan de gewone pijlen met vlak uiteinde die gebruikt worden voor het gaaischieten.

Gewoonlijk plaatste men twee doelen tegenover elkaar om zo het heen en weer geloop te beperken. Meer begoede gilden beschermden de doelen met een overdekkend gebouwtje, dat het uitzicht had van een kapelletje, wat dan het "doelhuys" genoemd werd.

De doelen stonden een 50-tal meter van elkaar. Zo kon men schieten van op 25 of 50 m. afstand. Hieruit volgt dat men over een tamelijk groot stuk grond moest beschikken.

Bij het doel, maar achter een schutsel, zat de klerk of de officiële "keurder", die elk schot moest keuren, eventueel aantekenen en kenbaar maken. Daar de afstand tussen schutter en doel toch een betrekkelijke grote afstand was en de schutter moeilijk kon zien waar zijn schot aangekomen was, beschikte de man achter het schutsel over een doelwijzer. Het was een stokje van 50 à 80 cm lang met aan het uiteinde een rond zilveren plaatje waarmee hij de plaats aanduidde waar de pijl terecht gekomen was. In bepaalde gevallen bestond zijn taak erin de doelwijzer op te steken boven het schutsel om het schot goed te keuren. De doelwijzer van de Zedelgemse Sint-Sebastiaansgilde wordt nog zorgvuldig bij de hoofdman van de gilde bewaard.

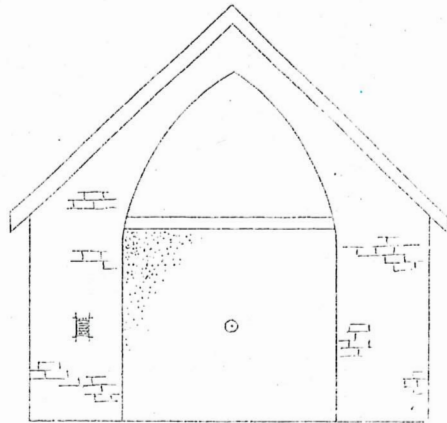
Het spel.

Hoger zagen we dat het doel uitgerust was met de "doelstaecke", een metalen staaf die op een punt uitliep en in het midden van het doel werd geplaatst. Voor de schutters kwam het erop aan hun

pijl zo dicht mogelijk bij de "staecke" te schieten. Die vorm van "winnen" vinden we nog terug bij de bolders of wanneer we "pétanque" spelen, waar het ook op aan komt zo dicht mogelijk bij de pluim of het kleine balletje terecht te komen.

Uit het reglement van de grote prijsschiëting die de Brugse Sint-Sebastiaansgilde in 1535 hield halen we nog enkele vormen van het schieten op doelen.

De doelen werden er bekleed met een doek beschilderd met vierhoeken in verschillende kleur (wellicht de kleuren van de gilde). In elke vierhoek stond een letters A, R, L, of G, maar van elk evenveel. Elke vierhoek werd afgebakend door een koperen draad, "ome alle questie te scuvene". In het midden van het doel stond een "staecke" met een ijzeren ring errond.

Vooraanzicht

Grondplan

Vooraanzicht en grondplan van een doelhuisje.

Oet en hie Quarte vanden
 Schietfpele / dat was kler-
 ken Stende in d'laercken
 vande Cruydwaghe vande
 ouden gulde van mijn heer
 den Vorst / de welke quarte hupt ghesa-
 den cride te hantpne ghegheue was elcke
 stede en plecke beidondere / of. xvi. de dach
 van Lanve. xvij. het weckes seer conellien
 en rijckelick en kyoem was / also ghi hier
 vande welvoorn en verlaen sate.

Allen den ghene die dese presenten letteren
 sijn sijn oft hooft selen / oft kernelle bace
 oft het sijn sonderlinghe alle steperen / Co-
 ningen / heeren / coninc / staet / joncon-
 den / edel / gheschouene / ghouliere / en
 ander en vater manne en ghesien vader
 groter en onder gulde vande ebeld conse
 ghe en eerbaer sijn vande voerboeghe wa-
 sende vint alle vop ghepantlegende sijn
 de vasmen vater en gheplage herde te v-
 clere vande sijn voerboeghe en sijn vopant

Voorstelling van een schieting op doelen met de kruisboog.

Bemerk: de twee doelhuisjes, het doel zelf met "de staeccke", tegen het doel:
 een pijl (met scherpe punt), de klerk met de doelwijzer in de hand.

Op het aldus uitgeruste doel werd geschoten met twaalf pijlen per schutter die hiervoor inschreef.

Prijzen werden voorzien voor:

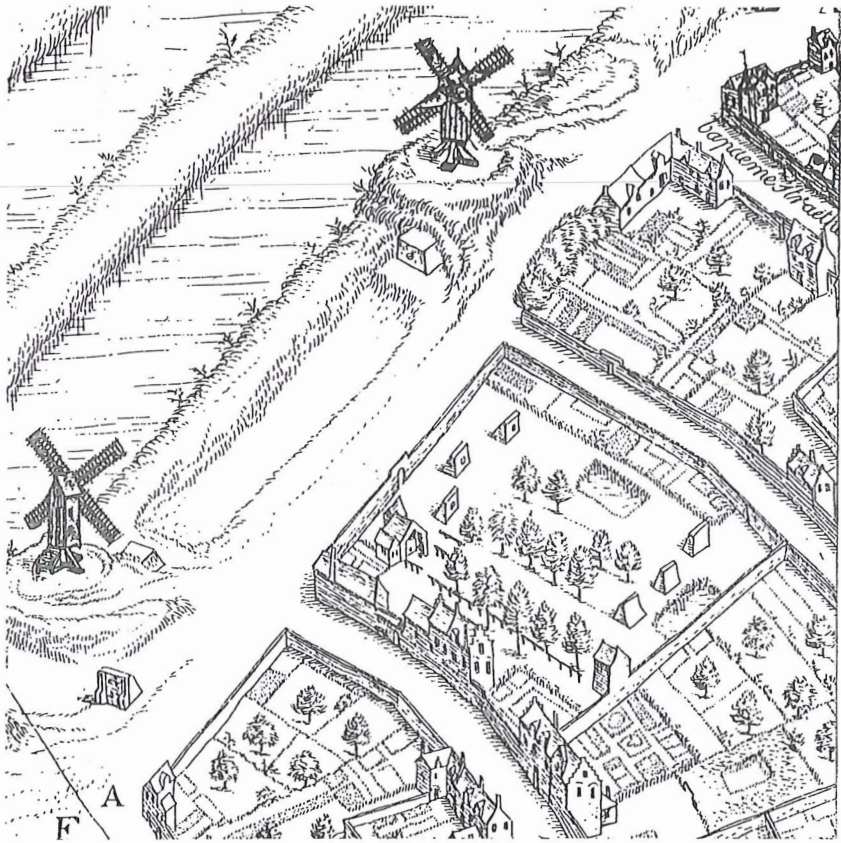
- wie het meest pijlen schoot in één vak;
- wie het meest pijlen schoot in de vakken met de letter A;
- wie het meest pijlen schoot in de vakken met de letter R;
- wie het meest pijlen schoot in de vakken met de letter L;
- wie het meest pijlen schoot in de vakken met de letter G;
- wie het meest pijlen schoot in de ijzeren ring.

Er moest ook geloot worden voor de volgorde waarin de schutters moesten optreden. Wie het laatste lot trok, kreeg, nadat ze geschoten hadden, de bekleding van de doelen en nog twee zilveren "doelstaecken" erboven op. Een goede oplossing voor hulp bij het opruimen na het schietspel!

Zoals u ziet, zitten er genoeg mogelijkheden in om het doelschieten spannend te maken.

De aankleding van het doel bij die feestelijke aangelegenheid doet mij denken aan de "cible" die gebruikt wordt bij ons "vogelpik"-spel. Zou het niet om een verre voorzaat ervan gaan?

De maatschappijen die nog die oude vorm van doelschieten beoefenen (o.a. de Sint-Sebastiaansgilde van Brugge) gebruiken als doel een roos van een 70 cm diameter, verdeeld in concentrische cirkels, die elk een bepaald aantal punten waard zijn, dus een vergrote vorm van de schietkaarten van de kermis.

Kaart van Brugge (1562) van Marcus Gerards - detail: Kruisvest met de twee molens bij de Kruispoort. Tussen beide molens, tegenaan de molenbermen, werden de doelen van de St.-Sebastiaansgilde van St.-Kruis opgesteld. Op het aanpalende perceel - waar nu de Brugse St.-Jorisgilde haar terrein heeft - bemerk je zes doelen, per twee tegenover elkaar opgesteld, alsook twee doelhuisjes met de beveiligende afsluiting tussen beide.

Veiligheidsmaatregelen.

Bij het schieten naar doelen was en is het aartsgevaarlijk tussen de doelen te verwijlen. Het duurde dan ook niet lang of de doelbaan werd aan beide zijden afgesloten met bomen, struiken, een haag of een andere afsluiting om de gevarezone zichtbaar af te bakenen. Ook de schutters moesten zich streng aan bepaalde reglementen houden, die dan ook opgenomen werden in de constituties of desgevallend in de "caerte" die voor het dagelijks reglement kon doorgaan. Zo'n "Caerte" werd ook in de archieven van de Zedelgemse Sint-Sebastiaansgilde bewaard. Het zesde artikel ervan luidt in verband met de veiligheid omtrent de doelbaan:

"Dat niemandt hem en sal vervoorderen te schieten inde doelen sonder alvooren ghedaen thebben d'ordinaire waerschauwinghe, bij het roepen van eenighe woorden ofte andere gewoonelicke teecken op peijne van t'elcken te verbeuren een schelle parisijse".

Treffend is wel dat elke gilde in zijn constituties of in de "caerte" een dergelijk artikel staan heeft. Die "ordinaire waerschauwinghe" kon van gilde tot gilde verschillen. Soms was het een woord dat door de schutter geroepen moest worden wat al dan niet door de man bij het doel moest herhaald of beantwoord moest worden. Dat systeem wordt nu nog gebruikt in een haven bij het binnen- of buitenloodsen van een schip: de loods op het zeeschip geeft bevelen aan de sleepers door seinen met de scheepstromp, wat door de sleepers moet herhaald worden. In andere gevallen was het bij onze schutters een slag op de gildetrommel of een sein dat met een van de klokken bij de doelen gegeven werd.

Voor de Zedelgemse gilde is het gebied tussen de doelen zelfs verboden zone, zeker wanneer er geschoten wordt. Dit wordt uitdrukkelijk vermeldt in art 8 van de "Caerte":

"Dat niemandt en sal vermoghen te slaepen ofte spelen tusschen de doelen, ende de gonne aldaer soo bevonden wesende te slaepen ofte spelen sal daedelick moeten ophouden ende ruymen, dies versocht zijnde vande ghildebroeders, naementlick als deselve willen schieten, alles t'elcken op de verbeurte van twijntich schelle paresijse."

Niemand mag er vertoeven, zelfs niet in wat men zou kunnen noemen "gevallen van overmacht", waar art. 9 over handelt:

"Dat niemandt en vermagh te waeteren tusschen de doelen ofte doen eenighe andere vuyligheijt, op peine van t'elcken te verbeuren een schelle paresijse".

De schutter wordt vrijgesteld van vervolging of vergoeding aan de eventuele gekwetste als "d'ordinaire waerschauwinghe" is gegeven. Dat vinden we in alle mij bekende constituties van schuttersgilden. De Zedelgemse gilde verwoordt het in artikel 10 aldus:

"Voorts indien iemand ghedeurende t'schieten vanden gaeij naer dien men behoerlick met den trommel slage ofte anders waerschauwinghe sal hebben ghedaen casuelijck wierde ghequetst en sal daer over niet moeten versoent worden nochte en sal den ghildebroeder sulckx bij ongevallen ghedaen hebbende danof gheen draghen hebben, so jnshelickx sal worden gheobserveert indien iemant inder manieren alsvooren ghequetst wierde tusschen doelen naer dien den schotter behoerlijck ende bekent teecken sal ghedaen hebben".

De Knokse gilde drukt het ook, maar dan negatief uit en somt als afschrikkingsmiddel de mogelijke gevolgen van het niet verwittigen bij het schieten op:

"...nemuer soo der iemandt gequetst wierde van eenighe gildebroeders schote niet gewaerschouwt hebbende sal hij gehouden sijn een cirurgien te betaelen midtsgaders de smerte ende interessen die den patient door de quetsuren soude mogen lijden sal daerenboven voor elcke ongewaerschouwdē schote verbueren de boete in de busse."

Hoeveel die boete bedroeg, heb ik niet gevonden.

Een kerstfeest
vol warmte, licht en vrede

Veel geluk
in 't nieuwe jaar!

De redactie

Deceuninck Victor	De Gilde van Sint Sebastiaan binnen de prochie van Zedelghem	20
	Constitutie van de Gilde van St. Sebastiaan binnen de prochie van Zedelghem	73
	De Sint-Sebastiaansgilde op gewone dagen. Schieten op doelen	150
Denys Bertrand	Zedelgem tijdens de Eerste Wereldoorlog	83
Jacquemyn Emile	De Zedelgemse doopvont en de ... hulk	62
Kyndt Eddy	Eenighe gewoonelijke en buytengewoonelijke voorvallen te Zedelgem (X)	39
Pollet Jules	De "Capelle van Sint-Laureins te Zedelgem	3
	De Volksoptelling te Zedelgem in 1806	32
	Zedelgemse soldaten tijdens het eerste oorlogsjaar 1914-1918	43
	De St.-Sebastiaansgilde te Aartrijke in 1688	112
	Het hulp- en voedingscomiteit te Zedelgem (1914-1918)	128

